

4/3. Doktori Program

Egyének és közösségek erőforrásainak szociológiai és mentálhigiénés megközelítése

A doktori szigorlat **főtárgyának megnevezése: Szociológia, társadalomlélektan és társtudományok.** Ez magában foglalja az alábbiakat:

Tantárgyak :

Társadalomelmélet és értékszociológia

Egyén és közösség

Módszertan

Tematika:

TÁRSADALOMELMÉLET ÉS ÉRTÉKSZOCIOLÓGIA

1. Marx materialista szociálintropológiája és szociológiai kapitalizmuskritikája

Marx, Karl: Gazdasági-filozófiai kéziratok 1844-ből. In: Karl Marx és Friedrich Engels művei 42. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1981. pp. 82-94.

Nyíri Tamás: Az ember a világban. Szent István Társulat, Budapest, 1981. pp. 184-206.

2. A társadalomintegráció és modernitás problémája Durkheimnél

Durkheim, Emile: Az öngyilkosság. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1967. pp. 145-164.

Durkheim, Emile: A társadalmi tények magyarázatáról. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1978. pp. 68-94., 161-195., 197-218.

Durkheim, Emile: A társadalmi munkamegosztásról. Osiris. Bp.2001.

3. Durkheim vallásszociológiai elmélete

Durkheim, Emile: A társadalmi tények magyarázatáról. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1978. pp. 221-252.

Durkheim, Emile: A vallási élet elemi formái. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2003. pp. 13-54., 195-207., 397- 403.

4. A modernitás, kapitalizmus és protestáns etika problémái Max Webernél: a szekularizáció

Tomka Miklós: A vallás a modern világban. A szekularizáció értelmezése a szociológiában. Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet, Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány, Budapest, 2011. pp. 103-122.,168-174.

Weber, Max: A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1982. pp. 329-388.

Weber, Max: Gazdaságtörténet. Válogatott tanulmányok. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979. pp. 279-293.

5. Vallásosság és etikák Max Weber szociológiájában

- Nagy J. Endre: Kereszténység és európai kultúra Max Weber vallásszociológiájában. In: Tallár Ferenc (szerk.): A kereszténység és az európai tradíció. Osiris Kiadó, Budapest, 2001. pp. 251–279.
- Weber, Max: A politika mint hivatás. In: Uő. A tudomány és politika mint hivatás. Kossuth Kiadó, Budapest, 1995. pp. 121-138.
- Weber, Max: Gazdaság és társadalom. A megértő szociológia alapvonalai. 2/1. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992. [A megváltás útjai és befolyásuk az életvitelre] pp. 230-272.

6. Értékelmélet és kultúrszociológiák a XX. század első felében (Alfred Weber, Georg Simmel, Mannheim Károly)

- Mannheim Károly: Ideológia és utópia. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 1996. pp. 121-128, 171-189.
- Nagy József: XXI. század és nevelés. Osiris Kiadó, Budapest, 2000. pp. 175-244
- Némédi Dénes: Klasszikus szociológia 1890–1945. Napvilág Kiadó, Budapest, 2010. pp. 192-200., 282-284.
- Scheler, M.: A formalizmus az etikában és a materiális étiketika. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1979. pp. 776-834.
- Tomcsányi Teodóra – Kónya Olga – Fodor László: Altruizmus, segítő szindróma, érett segítő-identitás. *Psychiatria Hungarica* 5(3), 1990, 213-222.
- Váriné Szilágyi Ibolya: Az ember, a világ és az értékek világa. In: Lengyel Zs. (szerk.): Szociálpszichológia. Osiris Kiadó, Budapest, 1997. pp. 132-146.
- Wessely Anna: A tudásszociológia mint interpretációelmélet. *Janus* 1(3), 1986. [ősz], 11-16.
- Wessely Anna: Georg Simmel kultúraelméletéről. *Filozófiai Figyelő*. 7(3-4), 1986, 143-166.

7. Modern szociológiai elméletek a vallásosságról (Pierre Bourdieu, Clifford Geertz, Jürgen Habermas)

- Bourdieu, Pierre: A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődése. General Press Kiadó, Budapest, 1978. pp. 165-236.
- Geertz, Clifford: Az értelmezés hatalma. Századvég Kiadó, Budapest, 1994. pp. 5-21.
- Habermas, Jürgen: Válogatott tanulmányok. Atlantisz Kiadó, Budapest, 1994. pp. 370-386.
- Habermas, Jürgen: Hit, tudás, megnyitás. In: Kovács Zs., Németi T. (szerk.): Szeptember 11. Értelmezések, elméletek, viták. Balassi Kiadó, Budapest, 2002. pp. 146-154.
- Nagy J. Endre: A szubjektum eltűnése. In: Császár M., Rosta G. (szerk.): Ami rejtve van s ami látható. Tanulmányok Gereben Ferenc 65. születésnapjára Pázmány Társadalomtudomány 10. Loisir Könyvkiadó, Budapest – Piliscsaba, 2008. pp. 345-358.

8. Vallásos társadalomelméletek a két világháború között: Reinhold Niebuhr keresztény antropológiája, Polányi Károly marxista keresztény szociológiája

- Bogárdi Szabó István: Reinhold Niebuhr – egy XX. századi keresztény realista. *Századvég* 3(8), 1998, 85-98.
- Nagy J. Endre: Polányi Károly. *Janus* 5(2), 1988. [tél], 1–22.

Niebuhr, Reinhold: Az emberi természet és a hatalom akarása. Századvég 3(8), 1998, 99-114.

Polányi Károly: Kereszténység és gazdasági élet. In: Uő. Fasizmus, demokrácia, ipari társadalom. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1986. pp. 78-92.

9. Polányi Mihály szociológiai tudáselmélete és értékmentességet tagadó társadalomelmélete

Nagy J. Endre: Bevezetés Polányi Mihály társadalomelméletébe. In: Uő. Eszme és valóság. Pesti Szalon, Savaria University Press, Budapest, Szombathely, 1993. pp. 215-250.

Polányi Mihály filozófiai írásai II. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 1992. pp. 161-177., 255-270.

10. A spiritualitás és két XX. századi keresztény társadalmi gondolkodó: Simone Weil társadalomelmélete és Paul Tillich vallásos elmélete az elidegenülésről és létbátorságról

Deák Angéla: Az elidegenedés és bűn kérdése Paul Tillich teológiájában. Református Szemle 103(4), 2010, 391-399.

Horváth-Szabó Katalin – Harmatta János – Tomcsányi Teodóra: Teisztikus és humanisztikus spiritualitás. Pszichoterápia 18(3), 2009, 173-179.

Nagy J. Endre: Simone Weil, egy misztikus aszkéta. I. rész. Vigilia 77(2), 2012, 88-95.; II. rész. Vigilia 77(3), 2012, 162-170.

Tillich, Paul: Létbátorság. Teológiai Irodalmi Egyesület, Budapest, 2000. pp. 49-65., 78-93., 188-196.

Weil, Simone: Szerencsétlenség és istenszeretet. Vigilia Kiadó, Budapest, 1998. pp. 42-53.

EGYÉN ÉS KÖZÖSSÉG

1. Az egyéni erőforrások meghatározó tényezői: szocializáció, szociális tanulás, nevelés, fejlődés

Buda Béla: Személyiség és emberi kapcsolatok az öregkorban. In: Uő. A lélek egészsége. A mentálhigiéné alapkérdései. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2003. pp. 184-210.

Durkin, Kathryn: A szociális fejlődés szociális természete. In: Hewstone, M., Stroebe, W., Codol, J.-P., Stephenson, G. M. (szerk.): Szociálpszichológia. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995. pp. 58-78.

Hermann Alice dr.: Emberré nevelés. Tankönyvkiadó, Budapest, 1982. pp. 9-11.

Horváth-Szabó Katalin Nevelés és szocializáció In: Uő. A házasság és a család belső világa. Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet, Párbeszéd (Dialogus) Alapítvány, Budapest, 2007. pp. 112-124.

Kósa É: A szocializáció elméleti kérdései In: Vajda Zs., Kósa É. Neveléslélektan, Osiris 2005. 46-113.

Losonczy Ágnes: Sorsba fordult történelem. Holnap Kiadó, Budapest, 2005. pp. 22-29., 37-42.

N. Kollár Katalin: Az identitás alakulása: Mi dől el serdülőkorban. In: N. Kollár K., Szabó É. (szerk.): Pszichológia pedagógusoknak. Osiris Kiadó, Budapest, 2004. pp. 119-127.

Somlai Péter: Szocializáció. Corvina Kiadó, Budapest, 1997. [Bevezetés] pp. 13-19., [Normák rendje] pp. 111-147.

Zana Ágnes – Hegedűs Katalin – Szabó Gábor: Rítusok és szokások változásainak szerepe a társas kapcsolatok alakulásában. A mai magyar lakosság halálképe. In: Kopp M. (szerk.): Magyar lelkiállapot 2008. Semmelweis Kiadó, Budapest, 2008. pp. 382-389.

2. A társadalmi rétegződés szerepe az egyéni erőforrások felhalmozásában

Albert Fruzsina – Dávid Beáta: A kapcsolati tőke dimenziói etnikai metszetben. In: Kolosi T., Tóth István Gy., Vukovich Gy. (szerk.): Társadalmi Riport 2006. TÁRKI, Budapest, 2006. pp. 351-369.

Andorka Rudolf: Társadalmi szerkezet In: Andorka R., Kolosi T., Vukovich Gy. (szerk.): Társadalmi Riport 1990. TÁRKI, Budapest, 1990. pp. 305-331.

Andorka Rudolf: A rétegződélmélet haszna a mai magyar társadalomkutatásban. In: Andorka R., Hradil, S., Peschar, J. L. (szerk.): Társadalmi rétegződés. Aula Kiadó Kft., évsz. nélkül. pp. 277-293.

Bourdieu, Pierre: Osztályhelyzet és osztálypozíció. In: Francia szociológia. Válogatta: Ferge Zs. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971. pp. 402-433.

Davis, Kingsley – Moore, Wilbert E: A rétegződés néhány elve. In: Angelusz R. (szerk.): A társadalmi rétegződés komponensei. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 1997. pp. 10-23.

Dahrendorf, Ralf: Társadalmi struktúra, osztályérdek és társadalmi konfliktus. In: Angelusz R. (szerk.): A társadalmi rétegződés komponensei. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 1997. pp. 341-358.

Kemény István – Janky Béla – Lengyel Gabriella: A magyarországi cigányság, 1971-2003. Gondolat Kiadó, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2004. [A cigány népeesség főbb jellemzői] pp. 11-30.

Ladányi János – Szelényi Iván: Ki a cigány? In: Horváth Á., Landau E., Szalai J. (szerk.): Cigánynak születni. Tanulmányok, dokumentumok. Aktív Társadalom Alapítvány, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2000. pp. 179-191.

3. A testi-lelki jóllét személyes, társas, spirituális és társadalmi tényezői

Buda Béla: A mentálhigiénéről általánosságban. In: Uő. A mentálhigiéné szemléleti és gyakorlati kérdései. Animula Kiadó, Budapest, 2002. pp. 9-36.

Csoboth Csilla – Susánszky Éva: Gyermeküket egyedül nevelő szülők testi és lelki egészségi állapota. In: Kopp M. (szerk.). Magyar lelkiállapot 2008. Semmelweis Kiadó, Budapest, 2008. pp. 273-280.

Kopp Mária – Skrabski Árpád: Kik boldogok a mai magyar társadalomban? In: Kopp M. (szerk.). Magyar lelkiállapot 2008. Semmelweis Kiadó, Budapest, 2008. pp. 73-80.

Kovács József: Mindennapi problémák a pszichológiai normalitással kapcsolatban. In: Uő. Bioetikai kérdések a pszichiátriában és a pszichoterápiában. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2007. pp. 93-116.

- Kulcsár Zsuzsanna: Mi az egészségpszichológia. In: Uő. Egészségpszichológia. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 1998. pp. 11-40.
- Martos Tamás – Kézdy Anikó: Vallásosság, lelki egészség, boldogság. In: Horváth-Szabó K. (szerk.): Vallásosság és személyiség. Pázmány Kiadó, Piliscsaba, 2008. pp. 51-83.
- Pikó Bettina: Egészségszociológia. Új Mandátum, Budapest, 2002. [Társas kapcsolatok és a társas támogatás egészségpszichológiája] pp. 94-117.
- Susánszky Éva – Szántó Zsuzsa: A magyar fiatalok (15-29 éves) egészségi állapota, egészség- és rizikómagatartása és egészség-jövőképe. In: Kopp M. (szerk.). Magyar lelkiállapot 2008. Semmelweis Kiadó, Budapest, 2008. pp. 200-206.
- Tomcsányi Teodóra: Az értékek és a lelki egészség. In: Uő. Mentálhigiénés képzés a Semmelweis Egyetemen. Egy sokoldalú, tudományközi program elmélete, gyakorlata és eredményessége. Animula Kiadó, Budapest, 2002. pp. 2-22.
- Tomcsányi Teodóra – Fodor László: Segítő kapcsolat, segítő szindróma, segítő identitás. In: Jelenits, I., Tomcsányi T. (szerk.): Egymás közt – egymásért. HÍD CsSK és a Szeged-Csanádi püspökség kiadása, 1990. pp. 19-44.

4. Értékek és erőforrások egyéni és társadalmi összefüggései

- Bauer Béla: Az ifjúság viszonya az értékek világához. In: Szabó A., Bauer B., Laki L. (szerk.): Ifjúság 2000. Tanulmányok I. Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, Budapest, 2002. pp. 202-219.
- Horváth-Szabó Katalin – Harmatta János – Tomcsányi Teodóra: Teisztikus és humanisztikus spiritualitás. Pszichoterápia 18(3), 2009, 173-179.
- Jelenfi Gábor – Kmetty Zoltán – Tóth Zsolt „Értékek és preferenciák” In: Rosta G., Tomka M. (szerk.): Mit értékelnek a magyarok? Faludi Ferenc Akadémia, Budapest, 2010. pp. 313-346.
- Tomka Miklós: Vallási helyzetkép – 2009. In: Rosta G., Tomka M. (szerk.): Mit értékelnek a magyarok? Faludi Ferenc Akadémia, Budapest, 2010. pp. 401-426.
- Varga Károly: Mit kínál az értékszociológia és milyen nézőpontból. In: Uő. Értékek fénykörében: 40 év értékutatás és jelen országos értékvizsgálat. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003. pp. 8-27.
- Váriné Szilágyi Ibolya: A szociálpszichológiai értékutatás fejlődése. In: Uő. Az ember, a világ és az értékek világa. Gondolat Kiadó, Budapest, 1987. pp. 118-198.

5. Család, csoport és közösség mint a társadalmi tőke dimenziói

- Albert Fruzsina – Dávid Beáta: Embert barátjáról. A barátság szociológiája. Századvég Kiadó, Budapest, 2007. pp. 67-185.
- Argyle, Michael: Társas viszonyok. In: Hewstone, M., Stroebe, W., Codol, J.-P., Stephenson, G. M. (szerk.): Szociálpszichológia. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995. pp. 245-271.
- Bourdieu, Pierre: Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: Angelusz R. (szerk.): A társadalmi rétegződés komponensei. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 1997. pp. 156-177.
- Brown, R.: Csoportközi viszonyok. In: Hewstone, M., Stroebe, W., Codol, J.-P., Stephenson, G. M. (szerk.): Szociálpszichológia. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1995. pp. 412-444.

- Buda Béla: A közösség pszichológiai jelentősége és gyógyító ereje. In: Uő. A lélek egészsége. A mentálhigiéné alapkérdései. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2003. pp. 289-311.
- Coleman, James S.: Társadalmi tőke az emberi tőke termelésében. In: Lengyel Gy, Szántó Z. (szerk): Tőkefajták. Aula Kiadó, Budapest, 1998. pp. 11-44.
- Csepeli György: A szociálpszichológia vázlata. Népművelési Propaganda Iroda, Budapest, év nélk. [A csoportlélektan vázlata] 63-114.
- Göncz Kinga: Az önségítő csoportok. In: Jelenits I., Tomcsányi T. (szerk.): Egymás közt egymásért. HÍD, Budapest, 1990. pp. 163-174.
- Harangozó Judit: Közösségi pszichiátria – mint a lakóhelyi rehabilitáció modellje. In: Huszár I., Kullman L., Tringer L. (szerk.): A rehabilitáció gyakorlata. Medicina Kiadó, Budapest, 2000. pp. 131-146.
- Horváth-Szabó Katalin: A család, mint egység In: Uő. A házasság és a család belső világa. Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet, Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány, Budapest, 2007. pp. 172-197.
- Skrabski Árpád: A társadalmi tőke változásai Magyarországon az átalakulás időszakában. In: Kopp Mária (szerk.). Magyar lelkiállapot 2008. Semmelweis Kiadó, Budapest, 2008. pp.121-132.
- Török Péter – Martos Tamás – Horváth-Szabó Katalin: Család, házasság és párkapcsolatok az értékek és elégedettség fényében. In Rosta Gergely – Tomka Miklós (szerk.): Mit értékelnek a magyarok? Faludi Ferenc Akadémia, Budapest, 2010. pp. 53-80.
- Török Péter: És (a)mikor destruktívak? Az új vallási mozgalmak szociológiája és hazai helyzete. Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet, Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány, Budapest, 2007. [Az új vallási mozgalmak és a családi kapcsolatok kérdései] pp. 165-175.

6. Egyéni és társas identitás

- Buda Béla: Identitásproblémák a Kárpát-medencében. A magyar lelki bajok történeti-politológiai háttértényezői. In: Uő. A lélek egészsége A mentálhigiéné alapkérdései. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2003. pp. 155-168.
- Keszei András: Identitások és egyéb realitások. In: Császár M., Rosta G. (szerk.): Ami rejtve van s ami látható. Tanulmányok Gereben Ferenc 65. születésnapjára Pázmány Társadalomtudomány 10. Loisir Könyvkiadó, Budapest – Piliscsaba, 2008. pp. 311-320.
- László János: Identitás és szociális reprezentáció. Magyar Pszichológiai Szemle 54(1), 1999, 5-18.
- Pataki Ferenc: Attitűd és identitás. In: Uő. Érzelem és identitás. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2004. pp. 32-44.
- Vajda Zsuzsanna: Az identitás külső és belső forrásai. In: Erős F. (szerk.): Azonosság és különbség, Scientia Humana, Budapest, 1996. pp. 8-24.

7. Kultúra és hatásai

- Brody, Eugene B.: Kulturális, szimbolikus és értékelemek a deviáns magatartás társadalmi etológiájában. In: Pethő B. (szerk.): Pszichiátria és emberkép. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1986. pp. 352-381.
- Buda Béla: Pszichoterápia és kultúra. In: Uő. A mentálhigiéné szemléleti és gyakorlati kérdései. Animula Kiadó, Budapest, 2002. pp. 131-142.

- Hofstede, Geert, Hofstede, Gert Jan: Kultúrák és szervezetek. Az elme szoftvere. McGraw-Hill, VHE Kft., Pécs, 2008. [Bevezetés: A társas játszma szabályai] pp. 33-72.
- Oatley, Keith – Jenkins, Jennifer M.: Érzelmek. Osiris Kiadó, Budapest, 2001. [Az érzelmek kulturális értelmezése] pp. 63-88.
- Paneth Gábor: Asklepios és a modern pszichoterápia. In: Uő. A labirintus járataiban. Pszichiátria, kultúra, klinikum. Magvető Kiadó, Budapest, 1985. pp. 210-220.
- Riesman, David: A magányos tömeg. Polgár Kiadó, Budapest, 1996. [Függés és autonómia] pp. 319-397.

MÓDSZERTAN

Kvantitatív és kvalitatív módszerek a társadalomtudományi kutatásokban

Kötelező irodalom

Babbie, Earl: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata (6., átdolgozott kiadás.) Balassi Kiadó, Budapest, 2003.

- Kérdőíves vizsgálatok (273-315)
- Kvalitatív terepkutatások (315-349. old.)
- Adatelemzés (411-528. old.)

Letenyei László (szerk.): Településkutatás I-II. (2., változatlan kiadás.) Új Mandátum Kiadó, Ráció Kiadó, Budapest, 2006.

- Kvalitatív és kvantitatív adatgyűjtési technikák ötvözése (53-70. old.)
- Fókuszcsoporthozos interjú (97-117. old.)
- Mentális térkép szerkesztése (146-185. old.)
- Kapcsolatháló-elemzés (187-247. old.)
- Alan Bryman: Kvantitatív és kvalitatív módszerek összekapcsolása (371-391. old.)
- Heltai Erzsébet – Tarjányi József: A mélyinterjú készítése – és az elkövethető hibák forrásai (501-543. old.)

Ajánlott irodalom

Babbie, Earl: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata (*a kötelező irodalomban nem szereplő fejezetek*)

Letenyei László (szerk.): Településkutatás I-II. (*a kötelező irodalomban nem szereplő fejezetek*)

Moksony Ferenc: Gondolatok és adatok. Társadalomtudományi elméletek empirikus ellenőrzése. (2., bővített kiadás.) Aula Kiadó, Budapest, 2006.

Székelyi Mária – Barna Ildikó: Túlélőkészlet az SPSS-hez. Többváltozós elemzési technikákról társadalomkutatók számára. Typotex Kiadó, Budapest, 2002.